

ско-советской границы было напрямую связано с политическими планами возрожденной Польши. Восточная Галиция была основным районом концентрации гражданского осадничества, а Волыньское воеводство – поселения военных колонистов. Однако задачи, которые ставило перед собой польское правительство, не были решены, а колонизация края вызвала сопротивление украинского населения, что привело к обострению национальных отношений.

Ключевые слова: Западная Украина, сельскохозяйственная колонизация, военное осадничество, земельная реформа.

Vyzdryk Vitaliy. Polish Military Colonists in West Ukrainian Lands in the 20–30s of the Twentieth Century.

The article analyzes the stages of implementation of Polish military osadnicy on the territory of the Western Ukraine and its influence on the social and economical development of the region. The agricultural policy of the Polish government was directed on retention of the demesne land of Polish landowners in Western Volhynia and Eastern Galicia by reducing their land property to the rational volume. It also intended to create on the remainders of landowners' property model farms for Polish military osadnicy that were to become a social support for Polish authorities in the region. Thus, the government tried to alleviate agrarian overpopulation in Poland. Introduction of military osadnicy along the Polish-Soviet border was directly linked to the political plans of the reborn Poland. Eastern Galicia was a major area of concentration civilian osadnicy while Volhynia was the main settlement area of military colonists. However, the task set out by Polish government has not been solved, and the colonization of the land caused the resistance of Ukrainian population, which led to the aggravation of interethnic relations.

Key words: Western Ukraine, agricultural colonization, military colonization, land reform.

Стаття надійшла до редколегії
18.04.2013 р.

УДК 94(477.82)«1919/1939»

Галина Малеончук

**Нормативно-правові засади функціонування органів влади
та місцевого самоврядування у Луцьку в 1919–1939 рр.**

У статті проаналізовано етапи становлення та нормативно-правові основи функціонування польських органів влади і самоврядування у Луцьку міжвоєнного періоду. Висвітлено організаційні засади створення та діяльності міської ради та магістрату, розглянуто сферу їх повноважень, рівень підпорядкування органам державної влади.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, влада, самоврядування, Луцьк, міська рада, магістрат.

Постановка наукової проблеми та її значення. Приєднання Волині до новоутвореної Другої Речі Посполитої супроводжувалося становленням нової системи органів державної влади та місцевого самоврядування. Висвітлення перебігу цього процесу, аналіз нормативно-правових засад функціонування та взаємовідносин різних гілок влади займають особливе місце у розумінні загальних суспільно-політичних перетворень і доповнюють загальну картину історії міста та регіону.

Мета статті – дослідження нормативно-правових та організаційних засад становлення та функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування у Луцьку 1919–1939 рр. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**: простежити становлення польської влади в Луцьку 1919–1921 рр.; проаналізувати нормативно-правову базу функціонування органів державної влади та самоврядування в Луцьку в міжвоєнний період; висвітлити уповноваження, склад та структуру луцького міського самоврядування; визначити рівень його підпорядкування органам державної влади.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Незважаючи на те, що тему становлення та функціонування польських органів державної влади і самоврядування на Волині уже висвітлювали польські та українські історики, спеціальних досліджень щодо функціонування цих органів влади в Луцьку не маємо. Можемо лише відзначити публікації Я. Мартинюк [16; 18], у яких висвітлено діяльність міських органів влади та самоврядування на Волині у 1919–1939 рр.

Серед доробку, де містяться певні аспекти досліджуваної теми, слід відзначити праці українських та польських дослідників, зокрема, Ю. Крамара [15], Я. Мартинюк [17], О. Юхимюк [19], С. Гладишука [1], які висвітлюють у своїх дослідженнях особливості становлення та функціонування органів державної влади та самоврядування на Волині в 20–30-х роках ХХ ст., В. Козира [39], І. Геровська-Кавлаур [38] зосереджують свою увагу на тому ж питанні, однак хронологічно обмежившись 1919–1921 рр. У працях В. Меджецького [42], Я. Баб'яка [20], А. Птака [20], І. Ліпович [40] репрезентована узагальнена інформація про нормативно-правові основи діяльності територіального самоврядування у Другій Речі Посполитій в міжвоєнний період.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Фактичною підставою для становлення польських органів влади у Луцьку стало введення 16 травня 1919 р. до міста війська 24 піхотного полку під командуванням Юзефа Коміцького [41, с. 5]. Спочатку Луцьк увійшов у адміністративне підпорядкування створеного у лютому 1919 р. спеціального адміністративного округу Цивільного управління східних земель, яке очолював Генеральний комісар [39, с. 169]. До його повноважень належало прийняття тимчасових розпоряджень в усіх сферах цивільного життя, окрім військової [29]. 7 червня 1919 р. створюється Управління волинських повітів з центром у Ковелі, якому підпорядковувалися Володимирський, Ковельський та Луцький повіти [21]. Натомість 9 вересня 1919 р. утворюється Волинський округ, адміністративні впливи якого поширюються, окрім Володимирського, Ковельського та Луцького, ще й на Дубенський, Рівненський, Кременецький, Острозький, Заславський та Звягельський повіти [32]. Адміністративним центром округу спочатку було визначено Ковель, а з 20 листопада – Луцьк [33]. Отже, Луцьк із 20 листопада 1919 р. стає Волинським окружним центром.

17 січня 1920 р. зі структури Цивільного управління східних земель виокремлюється Цивільне управління східних земель та Подільського фронту на чолі з комісаром [37]. Довершенням цивільної системи польської влади на Волині, згідно з наказом Ю. Пілсудського від 29 травня 1920 р., стало передання волинських повітів у відання Управління Речі Посполитої [36], оскільки до того ці території контролювала військова влада [39, с. 169].

Адміністративна система та органи влади на Волині упродовж 1919–1920 рр. часто змінювалися, що зумовлювалося невизначеністю кордонів та активними військовими діями на її території. 9 вересня на зміну ліквідованих Цивільного управління східних земель та Подільського фронту створюється Управління прифронтових та етапних територій [22], яке поширювало свій адміністративний вплив на утворені 18 листопада 1920 р. три округи: Волинський, Поліський та Новогрудський. Очолювали округи начальники, які за владою зрівнювались із воєводами. Підпорядковувалися вони безпосередньо Управлінню прифронтових та етапних територій. Така система адміністрування проіснувала до лютого 1921 р. [39, с. 181]. Процес адміністративного становлення польської влади був довершений постановою Ради міністрів Другої Речі Посполитої від 4 лютого 1921 р., відповідно до якої було створено Волинське воєводство з центром у Луцьку [26].

Отже, становлення цивільних органів державної влади Другої Речі Посполитої на Волині й Луцьку – адміністративному центрі завершилося у 1921 р. Державна адміністрація на рівні воєводства (офіційно вона називалась адміністрація загальна або політична) мала двоступеневу структуру. Органами першої інстанції були повітові староства, які очолювали старости. Органами другої інстанції були воєводські управління на чолі з воєводами [15]. Відповідно до постанови Ради міністрів Другої Речі Посполитої від 21 березня 1921 р. воєвода був найвищою адміністративною посадовою особою у воєводстві, якому підпорядковуються усі владні структури в тому числі і самоврядування [25]. У повіті найвищим органом влади був староста [23]. Староста та воєвода виконували контролюючі функції щодо міської влади, яку здійснював магістрат.

Поширення польської влади на Волинь супроводжувалося внесенням змін у систему міської влади та самоврядування. Спочатку міська влада організовувалась відповідно до тимчасового розпорядження Генерального комісара східних земель від 27 червня 1919 р. «Про тимчасову міську постанову (tymczasowa ustawa miejska)», дія якої була обов'язковою і на території Луцька. Ця постанова повторювала основні положення Декрету про міське самоврядування, який прийняв Начальник держави Ю. Пілсудський 4 лютого 1919 р. [24].

Тимчасова постанова визначала, що міськими справами управляє магістрат, який складається з бурмістра, його заступника та лавників, кількість останніх регулювалася за чисельністю населення міста. Бурмістра, його заступника та лавників для всіх повітових міст, у тому числі й Луцька,

призначав комісар округу. Заробітну плату для бурмістра та його заступника визначав комісар округу, а для лавників – магістрат. Її виплати мали покриватися за рахунок міського бюджету [35].

До компетенції магістрату належало управління майном міста, його доходами та видатками, проведення детальної інвентаризації міського майна, ухвалення бюджету міста і внесення до нього необхідних змін, встановлення на користь міста податків та виплат, управління фінансами міста, будівництво та утримання міських доріг, мостів, вулиць, площ, садів і парків; створення та утримання міських комунікаційних елементів, системи водопостачання та каналізації, а також забезпечення міста електроенергією; опіка над матеріально незабезпеченим населенням, створення та утримання благодійних закладів; лікарень та санітарних установ, охорона суспільного здоров'я; створення та утримання міської бійні, торгових залів та ярмарків; підтримання місцевої торгівлі, промислу та ремесел, створення кредитних інституцій; піклування справами суспільної освіти, створення та утримання шкіл, бібліотек, музеїв, театрів та ін.; репрезентація міста, ведення переговорів від його імені з владою та приватними особами; встановлення службових посад і їх оплата; ухвалення штату міських працівників; позивання до суду та відповідальність перед ним у справах міста; призначення та звільнення міських працівників і нагляд за їх діяльністю; складення звітів для контролюючої влади з усіх функцій магістрату; виконання обов'язкових устав та розпоряджень польської влади. Ці питання вирішувались на засіданні магістрату, яке було правомірним, якщо на ньому присутня більша половина його представників. Постанови магістрату приймались більшістю голосів. У разі, якщо результати голосування були рівними, вирішальний голос належав керуючому засіданням.

Керівником магістрату та його представником був бурмістр. Саме він керував засіданням магістрату, а також готував та виконував його рішення. Бурмістр міг відстрочити рішення магістрату протягом двох тижнів від часу його прийняття, якщо воно могло завдати шкоди місту. Рішення магістрату, підписане бурмістром, вважалося правомірним, якщо протягом двох тижнів з дня його прийняття не було заперечень наглядової (контролюючої) влади. За відсутності бурмістра його права і обов'язки передавалися заступнику [35].

Ведення діловодства у магістраті здійснювалося польською мовою, щоправда, у вищевказаній постанові зазначалося, що місцеві мови рівноправні з польською [35]. Однак 25 червня 1919 р. магістрат видав довідку українською мовою Грицю Смолярчуку, яка засвідчувала, що він до цього часу перебував на службі в Луцькій міській пожежній команді [4]. У 1924 р. відповідно до постанови Ради міністрів «Про державну мову та мову управління державних органів влади та самоврядування» остаточно визначено, що польська мова є мовою ведення діловодства у всій Речі Посполитій. У Волинському воєводстві дозволялося приймати заяви від громадян русинською (українською) мовою [27].

Наглядову владу над містами в першій інстанції здійснював повітовий комісар, а в другій – комісар округу. До компетенції наглядової влади належало затвердження рішень щодо міського бюджету та податків, а також затвердження посад та штату магістрату і їх заробітної плати. Наглядова влада могла доповнювати структуру доходів та видатків міста. Якщо місто не виконувало або неналежно виконувало свої господарські обов'язки та фінансові зобов'язання, то наглядова влада могла втрутитися у врегулювання економічної ситуації в місті. Магістрат міг бути розформований за рішенням Генерального комісара східних земель, а також за умови відставки влади, яка його призначала [35].

28 травня 1919 р. згідно з розпорядженням Генерального комісара східних земель визначено засади проведення тимчасових виборів до міських рад. Луцька міська рада відповідно до чисельності населення міста мала складатись із 24 радних (депутатів). Чинне виборче право до тимчасових міських рад мали всі мешканці міської гміни, яким виповнилося 21 рік та які проживали на її території не менше 10 місяців. Не мали виборчого права представники органів наглядової влади, а саме місцеві комісари округу, повіту чи міста, урядовці нижчих рангів та військові, що перебували на службі. До міської ради обирали осіб незалежно від статі, які мали чинне виборче право й могли ним користуватися. Кандидатом у депутати могла бути особа, яка досягнула 25-річного віку та уміла читати й писати будь-якою мовою. Голосування здійснювалося на засадах рівності, таємності та пропорційності до виборчих норм. Тимчасові міські ради, обрані на підставі цього документа, мали діяти до 1 липня 1922 р. Регулювання виборів до тимчасових міських рад здійснювалося розпорядженнями Генерального комісара [34].

Наступним кроком до формування нормативно-правових засад діяльності міської гміни, міської ради та магістрату стало розпорядження Генерального комісара східних земель від 14 серпня 1919 р. «Про міську постанову» [31]. Згідно з його положеннями до складу міської ради входили радники (депутати) та члени магістрату. Кількість радників визначалася пропорційно до чисельності міських жителів. Оскільки Луцьк 1919 р. входив до категорії міст з кількістю жителів від 5 до 25 тис. осіб, до міської ради входило 24 радних. Зі збільшенням чисельності населення до 24 радних приєднувалося ще по одному за кожні 2 тис. осіб від 25 тис. мешканців міста [31]. Так, у Луцьку в 1929 р. склад міської ради налічував 31 особу [8].

Радники та їх заступники обиралися на три роки. Якщо радний вступав у правові комерційні відносини із гміною (міська гміна – територіальна одиниця самоврядування, що виступала як публічно-правова особа) як підприємець чи постачальник, то на час виконання взятих на себе комерційних зобов'язань свої функції в міській раді він виконувати не міг. Радний, який протягом п'яти місяців був відсутнім на засіданнях без поважних причин, втрачав свій мандат. Радний не міг займати оплачуваної міської посади. Якщо міський посадовець обирався до ради, то на час каденції він мав відмовитися від своєї посади.

Міська рада була представником міської гміни. До компетенції міської ради входили такі питання: встановлення засад управління і способу існування гмінного майна і всіх закладів чи інституцій, які перебувають в її управлінні; надбання та розбудова нерухомості, збільшення майна гміни, прийняття на користь громади дарувань, отримання позик; ухвалення міського бюджету; встановлення на користь гміни податків, інших надходжень та натуральних повинностей; представлення урядові висновків щодо впровадження на користь міста промислових монополій і ввізних оплат; встановлення міських посад та ухвалення штату магістрату; встановлення тарифу для міських перевізників; ухвалення тарифів на предмети першої необхідності; надання почесного міського громадянства; питання в справі зміни кордонів міської гміни, затвердження плану її забудови; ухвалення статутів для власного функціонування та діяльності комісій магістрату; визначення складу магістрату [31].

На засіданнях міської ради головував бурмістр чи його заступник, однак у разі розгляду скарг на магістрат чи його працівників головував спеціально обраний радник. Засідання відбувалося не менш як раз на місяць, за винятком періоду літнього відпочинку. Засідання міської ради були відкритими, окрім випадків, коли розглядалися питання бюджету і розрахунків. Більшістю голосів рада могла ухвалити рішення про закриті засідання.

У випадках, коли розглядалися питання, які стосувалися радного або його родини, обранець позбавлявся права бути присутнім та голосувати. Радний зобов'язувався бути присутнім на засіданнях міської ради. За один пропуск без поважної причини стягувався штраф у розмірі від 5 до 50 марок, за відсутність на наступному засіданні стягнення могло сягнути 100 марок.

Для правомірності рішень, ухвалених міською радою, необхідна була присутність щонайменше половини радних. Кожне засідання мало супроводжуватися складенням протоколу. Міська рада зобов'язувалася протягом трьох днів оприлюднювати свої рішення (окрім таємних засідань) та протягом десяти днів передавати до наглядових владних структур. Обов'язкового затвердження наглядовою владою потребували питання, які стосувалися матеріальних цінностей гміни, міського бюджету, податків та повинностей, встановлення тарифів на міський транспорт та товари першої необхідності, надання почесного міського громадянства [31]. Копії протоколів засідань міської ради відсилали до Об'єднання польських міст [9] та Волинського воєводського управління [10].

До складу магістрату входили бурмістр, його заступник та лавники. Бурмістр та його заступник утворювали президію магістрату. Кількість лавників встановлювала міська рада, проте вони не повинні були перевищувати 10 % кількості радних. Члени магістрату отримували сталу (встановлену міською радою напередодні обрання складу магістрату на три роки) платню з міського бюджету. Ними могли стати і особи з пасивним виборчим правом до міської ради. Президія магістрату зобов'язувалася вміти читати та писати польською мовою [31].

Магістрат був виконавчим органом міської гміни. До компетенції магістрату згідно з міським законом від 14 серпня 1919 р. належало: виконання постанов міської ради; управління міським майном і проведення його інвентаризації; підтримка міських підприємств, які перебували в управлінні магістрату, та нагляд над підприємствами, що мають власне управління; складання проектів

міського бюджету та його представлення міській раді; управління доходами та видатками гміни; представництво прав гміни в суді; звіт перед міською радою та наглядовою владою.

Бурмістр був керівником магістрату та його представником. До його безпосередніх обов'язків належало призначення міських чиновників і контроль їхньої діяльності. Бурмістр мав право застосувати дисциплінарні покарання, такі як попередження, догана та штраф до 100 марок. Переведення на нижчу посаду чи звільнення міського службовця здійснювалося відповідно до рішення магістрату за поданням бурмістра [31].

Вибори складу магістрату проводилися на першому організаційному засіданні міської ради. Засідання скликав бурмістр у визначені наглядовою владою терміни. До виборчої комісії входили головуючий, наймолодший та найстарший з радних. Перед початком виборів зачитували 38, 39 та 41 пункти міської устави від 14 серпня 1919 р. Дотримання такої процедури засвідчує протокол засідання Луцької міської ради від 8 квітня 1930 р., під час якого на посаду бурмістра було обрано Теофіла Ововінського [11]. Голосування здійснювалося за допомогою виданих кожному члену ради карток. Наймолодший член ради за алфавітним порядком запрошував радних проголосувати. Ті у свою чергу вкидали до урни бюлетень з іменем кандидата на відповідну посаду. По закінченню голосування головуючий на засіданні ради підраховував результати. Кількість бюлетенів мала збігатися з кількістю присутніх радних. Якщо при першому голосуванні ніхто не отримував більшості голосів, проводилося повторне голосування, якщо ж і воно не визначало членів магістрату, тоді голосували за двох кандидатів, що отримали під час попередніх голосувань найбільше голосів. Обраний кандидат давав публічну згоду на виконання делегованих обов'язків, якщо ж він не був присутнім на засіданні, подавалася письмова згода.

Голосування під час виборів лавників магістрату здійснювалося на основі списку кандидатів, підписаному не менш як 1/8 загальної кількості радних. Відповідно до встановленої процедури складався протокол засідання з підписами усіх членів виборчої комісії [30].

Результати виборів президії магістрату затверджувала наглядова влада. У разі їх відхилення організовувались нові вибори. Якщо радні не подавали на затвердження наглядової влади відповідних кандидатур, призначалася тимчасова президія, яка виконувала свої обов'язки доти, поки радні не оберуть нових кандидатів. Якщо міська рада не могла сформувати президію упродовж визначеного терміну, склад президії магістрату призначала наглядова влада терміном на один рік. Новопризначений бурмістр та його заступник перед початком виконання своїх обов'язків складали присягу владі першої інстанції [31].

Отже, діяльність представницьких органів міського самоврядування повністю контролювали державні органи влади і на рівні прийняття принципів для життя міста рішень, і під час обрання керівництва виконавчого органу міської ради – президії магістрату в особі бурмістра та його заступників.

Із 1 липня 1924 р. у зв'язку з тим, що Луцьк було виведено з повітового підпорядкування, контролюючою інстанцією Луцької влади став воєвода [43]. Посаду бурмістра було замінено. Тепер воєводський адміністративний центр очолював президент міста. Першим президентом Луцька став Болеслав Зелінський. Слід зазначити, що в документах другої половини 1920-х та початку 1930-х років частіше трапляється назва керівника міста – бурмістр, натомість з другої половини 1930-х років – президент міста.

У штаті магістрату станом на липень 1919 р. були бурмістр, його заступник, лавники та працівники відділів – всього 109 осіб, з витратами на них щомісячно 51 370 марок [2]. Магістрат розміщувався у будинку по вулиці Домініканській, 44, який винаймали в пані Іоанни Садковської [3], згодом – по вулиці Домініканській, 36 [5; 53, с. 44].

23 березня 1933 р. прийнято постанову Ради міністрів Другої Речі Посполитої «Про часткову зміну устрою територіального самоврядування» [28]. Згідно з її положеннями самоврядування стало допоміжною інституцією для здійснення політики державної влади [20, с. 31]. У містах розпорядчим органом визнавалася міська рада, а виконавчим – міське управління, яке до того часу називалося магістрат. Здійснювався поділ на професійних та непрофесійних учасників самоврядування. Зміни, зокрема, стосувалися збільшення чисельності радних. У Луцьку кількість обранців до міської ради збільшувалася до 32 осіб. Кількість радних була сталою. Ними могли стати лише польські громадяни. Окрім того, каденція депутатів міської ради продовжилася до п'яти років. До сфери діяльності

міської ради входило: вибір членів міського управління та спеціальних комісій, ухвалення правил проведення засідань ради, встановлення кількості міських службовців та їх заробітної плати, ухвалення статуту для їх роботи; ухвалення рішень щодо міської нерухомості; розгляд питань про позики для міста; встановлення тарифу на комунальні послуги; зміна назв вулиць та площ міста, подання пропозицій щодо зміни його кордонів [28].

Керуючим міським управлінням – президентом міста – міг стати польський громадянин з освітою, принаймні, польської професійної школи гімназійного типу. Окрім того, він уже не мав вирішального голосу на засіданнях міської ради. До справ, які вирішувало міське управління, входило: підготовка всіх справ, які розглядалися в міській раді; встановлення плану виконання бюджету; ухвалення правил для регулювання власної діяльності; встановлення тарифів за користування міськими підприємствами та закладами, транспортом; визначення способів виконання рішень міської ради щодо міської нерухомості, створення чи реорганізації закладів та підприємств; розгляд та затвердження всіх угод, укладених та публічних аукціонах; вирішення питань щодо необхідності незапланованих видатків з бюджету міста [28].

Постанова розширювала коло повноважень контролюючої влади над органами самоврядування, в тому числі і у містах, яка затверджувала вибори президента міста, завіряла рішення міської ради та магістрату, мала право розформувати як міську раду, так і міське управління. У Луцьку такі функції виконував воєвода. Він вирішував питання, які не входили до компетенції міської ради та магістрату [28].

Засідання магістрату зазвичай відбувалося щочетверга, надзвичайне засідання скликав бурмістр чи його заступники. На звичайному засіданні були присутні бурмістр, його заступник, всі лавники, а також міський інженер, міський лікар та ветеринар, податковий інспектор, директор канцелярії та юрист [7].

Порядок діяльності магістрату затверджували як міська рада та магістрат, так і воєвода. Так, у 1923 р. магістрат ухвалив проект організації Луцького магістрату, який розробив Кароль Валігурський [6]. 1934 р. згідно з Правилами про внутрішню організацію і сфери діяльності міського управління Луцька до складу міського управління (магістрату) входили такі відділи (з підвідділами): загальний (організаційний, статистичний, правничий, господарський, освіти і культури, інспекції та контролю); адміністративний (загальноадміністративний, карно-процесуальний, військовий, реєстрації та руху населення); фінансовий відділ (господарсько-фінансовий, інвентаризації міського майна, рахунково-касовий, податковий); опіки та публічного здоров'я (суспільної опіки та здоров'я, ветеринарний); технічний (загальнотехнічний, регуляційно-вимірювальний, будівництва, доріг, мостів та каналів) [12]. Того ж року ухвалено інструкції та положення для роботи міської ради, за якими міська рада не повинна приймати рішення, які попередньо не підготовлені чи не узгоджені з магістратом [13]. У першому реченні правил діяльності магістрату, ухвалених на засіданні 11 травня 1938 р., визначалося, що представницьким та виконавчим органом в місті Луцьку є міське управління [14].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи викладений вище матеріал, зазначимо, що становлення польської влади на Волині та Луцьку проходило в три етапи: перший – з весни 1919 р. по осінь 1920 р., який супроводжувався введенням польських військ та встановленням військового контролю над містом; другий – осінь 1920 р. – зима 1921 р. – представлений як перехідний, коли Луцьк перебував у складі Волинського округу; третій – лютий 1921 р. – створення Волинського воєводства з центром у Луцьку. Саме з цього часу у місті остаточно запровадилася система цивільної влади Другої Речі Посполитої.

У цей період у Луцьку існували магістрат та міська рада як органи самоврядування, які контролювала польська адміністрація в особах воєводи та старости. У своїй діяльності вони керувалися такими нормативними актами: постановами щодо міського самоврядування Генерального комісара східних земель 1919 р., постановою Ради міністрів Другої Речі Посполитої «Про часткову зміну устрою територіального самоврядування» 1933 р., а також регіональними правилами та інструкціями для функціонування міської ради та управління.

Охарактеризувавши нормативно-правові основи функціонування міського самоврядування в Луцьку, можна простежити зменшення його впливу в управлінні містом з 1933 р., порівняно з 1919 р., що, зокрема, виявилось у звуженні сфер його діяльності та посиленні значення органів державної влади.

Ця тема потребує подальших досліджень, а саме: вивчення структури та складу луцького магістрату та міської ради, особливостей їх функціонування разом із повітовою та воєводською владою;

дослідження діяльності органів польської влади та самоврядування в Луцьку в різних сферах життя суспільства у 1919–1939 рр.

Джерела та література

1. Гладишук С. Утвердження польської державної адміністрації в Західній Волині у 1919–1921 рр. / С. Гладишук // Історичні студії ВНУ ім. Лесі Українки. – 2012. – № 8. – С. 34–38.
2. Державний архів Волинської області (Держархів Волинської обл.), ф. 158, оп. 1, спр. 6, арк. 61–64.
3. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 6, арк. 110.
4. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 10, арк. 16.
5. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 32, арк. 33.
6. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 102, арк. 150–151.
7. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 102, арк. 714–171.
8. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 285, арк. 20.
9. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 385, арк. 208.
10. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 385, арк. 209.
11. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 442, арк. 94.
12. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 612, арк. 1–12.
13. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 625, арк. 6.
14. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 812, арк. 265.
15. Крамар Ю. Організація, структура та принципи функціонування польського адміністративного апарату на Волині у міжвоєнний період / Ю. Крамар // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Іст. науки. – 2010. – № 22. – С. 95–100.
16. Мартинюк Я. Міське і територіальне самоврядування та органи державної влади Волинського воєводства у міжвоєнний період (1921–1939 рр.) / Я. Мартинюк // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Іст. науки. – 1998. – № 1. – С. 50–53.
17. Мартинюк Я. Структура та особливості інституту самоврядування на Волині у міжвоєнний період (1919–1939 рр.) / Я. Мартинюк // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Іст. науки. – 1999. – № 5. – С. 79–83.
18. Мартинюк Я. Участь органів самоврядування в розбудові міст Волинського воєводства у міжвоєнний період (1921–1939 рр.) / Я. Мартинюк // Історія міст і сіл Великої Волині : наук. зб. «Велика Волинь» : пр. Житом. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині. Т. 25, ч. 1 / гол. ред. М. Костриця. – Житомир : ПП М. Г. Косенко, 2002. – С. 223–226.
19. Юхимюк О. Правовий статус органів місцевого самоврядування на території Волині (1919–1939 рр.) / О. Юхимюк // Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики XXI ст.: Шості читання пам'яті В. Липинського : матеріали доп. учасників I Міжнар. наук.-практ. конф. (17 квіт. 2003 р.) / редкол. : О. Самойленко та ін. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – С. 115–118.
20. Babiak J. Samorząd terytorialny w II Rzeczypospolitej / Jerzy Babiak, Arkadiusz Ptak // Władza lokalna w procesie transformacji systemowej. – Kalisz ; Poznań : WNPiD UAM, 2010. – S. 23–36.
21. Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich (DzU ZCZW). – 1919. – № 5. – Poz. 41.
22. Dziennik Urzędowy Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych. – 1920. – № 1. – Poz. 1.
23. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (DzU RP). – 1919. – № 90. – Poz. 489.
24. DzU RP. – 1919. – № 13. – Poz. 140.
25. DzU RP. – 1921. – № 39. – Poz. 235.
26. DzU RP. – 1921. – № 93. – Poz. 16.
27. DzU RP. – 1924. – № 73. – Poz. 724.
28. DzU RP. – 1933. – № 35. – Poz. 294.
29. DzU ZCZW. – 1919. – № 3. – Poz. 15.
30. DzU ZCZW. – 1919. – № 12. – Poz. 100.
31. DzU ZCZW. – 1919. – № 12. – Poz. 99.
32. DzU ZCZW. – 1919. – № 17. – Poz. 225.
33. DzU ZCZW. – 1919. – № 35. – Poz. 407.
34. DzU ZCZW. – 1919. – № 7. – Poz. 44.
35. DzU ZCZW. – 1919. – № 7. – Poz. 46.
36. DzU ZCZW. – 1920. – № 42. – Poz. 1058.
37. DzU ZCZW. – 1920. – № 6. – Poz. 79.
38. Gierowska-Kallaur J. Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich (19 lutego 1919 – 9 wrzesnia 1920) / Joanna Gierowska-Kallaur. – Warszawa, 2003. – 447 s.
39. Kozyra W. Ziemia Wołyńska w okresie funkcjonowania administracji Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich i Zarządu Cywilnego Ziem Wołyń i Frontu Podolskiego (1919–1921) / Waldemar Kozyra // Ukrainica Polonica. – 2004. – № 1. – S. 169–185.

40. Lipowicz I. Tradycje i przyszłość samorządu terytorialnego w świetle nauki prawa administracyjnego / I. Lipowicz // Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego / pod red. Jerzego Supermata. – Wrocław, 2008. – S. 427–438.
41. Łutck w świetle cyfr i faktów na rok 1926. – Łutck, 1925. – 224 s.
42. Mędrzecki W. Województwo wołyńskie 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / Włodzimerz Mędrzecki. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1988. – 203 s.
43. Życie Wołynia. – 1924. – № 22. – S. 10.

Малеончук Галина. Нормативно-правовые основы функционирования органов власти и городского самоуправления в Луцке в 1919–1939 гг. В статье проанализированы этапы становления польских органов власти и самоуправления в Луцке межвоенного периода. Рассмотрены нормативно-правовые основы их функционирования, в основе которых декрет Начальника государства о городском самоуправлении 1919 г., постановление Совета министров о частичном изменении устройства территориального самоуправления 1933 г., распоряжение Генерального комиссара восточных земель и городских правил и инструкций. Освещены организационные основы создания, состав и структура, сфера деятельности городского совета и магистрата, которые были органами городского самоуправления в Луцке в течении 1919–1939 гг. Городской совет выполнял распорядительные функции, магистрат – исполнительные. Рассмотрены особенности их подчинения органам государственной власти. Властью, которая контролировала деятельность городского совета и магистрата, были в разные периоды комиссары, уездный староста и воевода. Прослежена трансформация городского самоуправления от влиятельных институтов к вспомогательному органу управления городом при польских структурах власти.

Ключевые слова: Вторая Речь Посполитая, власть, самоуправление, Луцк, городской совет, магистрат.

Maleonchuk Halyna. Legal Principles of Functioning the Authorities and Self-Government in Lutsk in 1919–1939. The article analyzes the stages of development and regulatory legal bases of functioning of Polish authorities and self-government in Lutsk in the interwar period. The author characterizes the legal fundamentals of their functioning, based on the decree of the Head of State about self-government in 1919, the decision of the Council of Ministers about a partial change of system of self-government in 1933 and orders of the Commissioner the eastern lands and city rules and regulations. The article outlines the organizational principles of the creation, composition and structure, and the scope of activities of city council and magistrate, which were self-government in Lutsk during 1919–1939. City Council performed regulatory functions, magistrate – executive. The Supervisory authority, which regulates the city council and magistrate were in different periods commissioners, district elder and voivode. The Author traces the transformation of the city self-government from the influential institutions to complementary to Polish government circles.

Key words: Second Polish Commonwealth, government, self-government, Lutsk, city council, magistrate.

Стаття надійшла до редколегії
22.04.2013 р.

УДК 930.9(477.82):943.8.081

Юрій Крамар

Політика «волинського регіоналізму»: еволюція проблеми (1921–1939 рр.)

На підставі аналізу архівних матеріалів досліджено регіональні особливості процесу інтеграції Західної Волині до складу Другої Речі Посполитої. З'ясовано, що політика так званого «волинського регіоналізму», яка проводилась у 1920–1930-х рр. була однією зі спроб розв'язання українського питання в Польщі. Показано форми та методи державної політики Польщі на території Волинського воєводства, зміни в підходах польських урядових сил до української проблеми на регіональному рівні.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, Волинь, міжнаціональні відносини, регіональна політика, національна асиміляція, державна асиміляція.

Постановка наукової проблеми та її значення. У комплексі проблем українсько-польських відносин міжвоєнної доби важливим є вивчення політики Другої Речі Посполитої щодо українців,

© Крамар Ю., 2013